

Sygn. akt III USKP 153/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący)

SSN Józef Iwulski

SSN Krzysztof Rączka (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania B. C. i J. K.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Gorzowie Wielkopolskim
o ustalenie podlegania ubezpieczeniu społecznemu,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 22 listopada 2022 r.,

skarg kasacyjnych odwołujących się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z dnia 23 marca 2020 r., sygn. akt III AUa 617/19,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 23 marca 2020 r., sygn. akt III AUa 617/19 Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyniku apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Gorzowie Wielkopolskim zmienił zaskarżony wyrok Sadu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim z 21 października 2019 r., sygn. akt VI U 1002/18 w punkcie I i

oddalił odwołania B. C. i J. K. od decyzji organu rentowego z 13 sierpnia 2018 r. i w punkcie II zasądając od odwołujących się na rzecz organu rentowego koszty postępowania, a także obciążył odwołujących się kosztami postępowania w drugiej instancji.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Gorzowie Wielkopolskim decyzją z 13 sierpnia 2018 r. stwierdził, że J. K., jako pracownik u płatnika składek E. s.c., nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu w okresie od 1 stycznia 2018 r. do nadal.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Gorzowie Wielkopolskim decyzją z 13 sierpnia 2018 r. stwierdził, że B. C., jako pracownik u płatnika składek E. s.c., nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu w okresie od 1 stycznia 2018 r. do nadal.

W sprawie ustalono, że B. C. prowadzi działalność gospodarczą od 1 grudnia 2013 r. pod nazwą: E. B. C.. W przeważającym zakresie działalność jest prowadzona w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych w dziedzinie pozostałych nauk przyrodniczych i technicznych (72.19 Z). Ponadto, w następującym oznaczonym zakresie: 17.29.Z - produkcja pozostałych wyrobów z papieru i tektury; 20.15.Z - produkcja nawozów i związków azotowych; podklasa ta obejmuje: produkcję nawozów: czystych lub mieszanych nawozów: azotowych, fosforowych, potasowych, mocznikowych, surowych naturalnych fosfatów i surowych naturalnych soli potasowych, produkcję związków azotowych: kwasu azotowego, mieszanin nitrujących, amoniaku, chlorku amonu, węglanu amonu, azotynów i azotanów potasu, produkcję nawozów organicznych pochodzenia zwierzęcego i roślinnego, produkcję nawozów organiczno-mineralnych, produkcję nawozów mikroelementowych, produkcję podłoża bez wsianej grzybni, produkcję ziemi ogrodniczej zawierającej torf jako główny składnik, produkcję ziemi ogrodniczej będącej mieszaniną naturalnej gleby, piasku, gliny i minerałów; 28.99.Z - produkcja pozostałych maszyn specjalnego przeznaczenia, gdzie indziej niesklasyfikowana; 33.20.Z - instalowanie maszyn przemysłowych, sprzętu i wyposażenia; 35.11.Z - wytwarzanie energii elektrycznej; 35.14.Z - handel energią elektryczną; 35.21.Z - wytwarzanie paliw gazowych; 38.1LZ - zbieranie odpadów innych niż niebezpieczne; 38.12.Z - zbieranie odpadów niebezpiecznych; 38.22.Z -

przetwarzanie i unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych; 38.32.Z - odzysk surowców z materiałów segregowanych; 39.00.Z – działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami; 68.20.Z - wynajem i zarządzanie nieruchomościami własnymi lub dzierżawionymi; 71.12.Z - działalność w zakresie inżynierii i związane z nią doradztwo techniczne; 71.20.B - pozostałe badania i analizy techniczne; 74.10.Z - działalność w zakresie specjalistycznego projektowania; 74.90.Z - pozostała działalność naukowa i techniczna, gdzie indziej niesklasyfikowana; 77.11.Z - wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek. Wskazana działalność gospodarcza jest obecnie zawieszona.

J. K. prowadzi działalność gospodarczą od 1 grudnia 2013 r. pod nazwą E. J.K.. W przeważającym zakresie wskazana działalność jest prowadzona w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych w dziedzinie pozostałych nauk przyrodniczych i technicznych (72.19.Z). Ponadto, działalność gospodarcza została oznaczona w następującym zakresie: 23.69.Z - produkcja pozostałych wyrobów z beton, gipsu i cementu; 33.20.Z - instalowanie maszyn przemysłowych, sprzętu i wyposażenia; 35.1 I.Z - wytwarzanie energii elektrycznej; 35.12.Z - przesyłanie energii elektrycznej; 35.13.Z - dystrybucja energii elektrycznej; 35.14.Z - handel energią elektryczną; 35.2I.Z - wytwarzanie paliw gazowych; 35.30.Z - wytwarzanie i zaopatrywanie w parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; 38.1 I.Z - zbieranie odpadów innych niż niebezpieczne; 38.12.Z - zbieranie odpadów niebezpiecznych; 38.2I.Z - obróbka i usuwanie odpadów innych niż niebezpieczne; 38.22.Z - przetwarzanie i unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych; 38.32.Z – odzysk surowców z materiałów segregowanych, 39.00.Z - działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami; 49.41.Z - transport drogowy towarów, 49.50.A - transport rurociągami paliw gazowych, 52.10.Z - magazynowanie i przechowywanie paliw gazowych, 52.2I.Z - działalność usługowa wspomagająca transport lądowy, 68.10.Z - kupno i sprzedaż nieruchomości na własny rachunek, 68.20.Z - wynajem i zarządzanie nieruchomościami własnymi lub dzierżawionymi, 71.12.Z - działalność w zakresie inżynierii i związane z nią doradztwo techniczne; 71.20.B - pozostałe badania i analizy techniczne; 74.10.Z - działalność w zakresie specjalistycznego

projektowania; 74.90.Z - pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, gdzie indziej niesklasyfikowana; 77.1 I.Z - wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek, 77.12.Z - wynajem i dzierżawa pozostałych pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli, 77.32.Z - wynajem i dzierżawa maszyn i urządzeń budowlanych, 77.39.Z - wynajem i dzierżawa pozostałych maszyn, urządzeń oraz dóbr materialnych, gdzie indziej niesklasyfikowane. Działalność ubezpieczonego jest prowadzona wyłącznie w formie spółki.

W dniu 27 listopada 2013 r. została zawarta umowa spółki cywilnej pod nazwą: E. spółka cywilna B. C., J. K., z siedzibą w K.. Umowa została zawarta na czas nieokreślony. Celem powołania spółki było projektowanie instalacji przemysłowych i prowadzenie prac badawczo - rozwojowych przez wspólników. Wspólnicy: B. C. i J. K., uczestniczą w zyskach i stratach spółki w częściach równych po 50 % każdy. Spółka zajmuje się działalnością usługową w zakresie wykonywania koncepcji, projektowania, opracowywania dokumentacji środowiskowych dla specjalistycznych instalacji przemysłowych, przede wszystkim instalacji w zakresie ochrony środowiska. Wspólnicy oświadczyli, że wnoszą do spółki następujące wkłady: B. C. - pracę własną wynikającą z posiadanych kwalifikacji w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami; J. K. - pracę własną oraz udostępnienie lokalu na siedzibę spółki. Każdy ze wspólników ma prawo do samodzielnego prowadzenia wszystkich spraw spółki i reprezentowania spółki we wszystkich sprawach.

Spółka wystąpiła do Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej o dofinansowanie przedsięwzięcia w formie dotacji w ramach programu wdrażania innowacyjnych technologii środowiskowych. We wniosku spółka wskazała, że do rozwoju procesu badawczo - rozwojowego został utworzony dodatkowy zespół badaczy w składzie prof. dr hab. J. D. z Uniwersytetu [...] w P., mgr inż. B. C., J. K., dr G. S. z Instytutu [...] w P., dr D. J. z Instytutu [...] w P.. Poprzez wspólników spółki nastąpiły powiązania z innymi przedsiębiorstwami: przez osoby B. C. i J. K. z E.1 Sp. z o.o. Sp. k.; z J. – J. i B. C. sp. j. Nadto, we wniosku spółka podała, że zatrudnia w oparciu o umowę o pracę 6 osób realizujących zadania w zakładzie przetwarzania odpadów w G. (logistycy,

operatorzy, kadra kierownicza), zaś pozostałe osoby realizują prace zlecone na podstawie umów cywilnoprawnych.

W obszarze projektowym oraz badawczo - rozwojowym spółka formalizuje relacje podpisując umowy z zespołami autorskimi (wynalazczymi), dotyczące korzystania z wyników prac tychże zespołów. W ramach projektu, ze względu na jego strategiczny charakter dla spółki zostanie utworzone stanowisko konsultanta naukowego, którym zostanie prof. dr hab. J. D., z zadaniem czuwania nad całościowym przebiegiem prac badawczo - rozwojowych w zakresie merytorycznym. W zakresie nadzoru bieżącego na działaniach objętymi projektem kierownikiem projektu będzie mgr inż. B. C.. Powstanie nowe stanowisko do spraw badania optymalizacji; mieszkanki surowców dla potencjalnego licencjobiorcy (1 etat badawczy), utworzony zostanie zespół do spraw nadzoru nad procesem inwestycyjnym, budowlanym oraz zgodnością środowiskową (2 etaty inżyniersko - budowlane) oraz stanowisko do spraw serwisu i utrzymania ruchu instalacji (1 etat techniczny). W dniu 1 stycznia 2014 r. E. s.c. zawarła umowę dzierżawy z „E.1 Sp. z o.o. i Wspólnicy” spółka komandytowa z siedzibą w G.. Przedmiotem dzierżawy jest wydzielona część nieruchomości o łącznej powierzchni 34.051 m² położna w G. przy ul. [...], którą stanowi hala magazynowa o powierzchni 400 m², część placu magazynowego o powierzchni 500 m². Umowa została zawarta na okres 10 lat. Przeznaczenie dzierżawy to działalność związana z zagospodarowaniem odpadów w zakresie zbierania, segregowania, belowania tworzyw sztucznych i makulatury, oraz ich przetwarzanie. W dniu 3 listopada 2017 r. E. spółka cywilna zawarła umowę o dofinansowanie na przedsięwzięcie pod nazwą: „[...]” z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Wartość pomocy wyniosła 814.949,40 zł.

W dniu 29 grudnia 2017 r. E. spółka cywilna zawarła z J. K. umowę o pracę na czas określony od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2018 r., w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku brygadzysty za wynagrodzeniem w kwocie 6.685,98 zł. Miejsce wykonywania pracy: G., ul. [...]. Strony ustaliły, że w ramach realizowanego projektu pod nazwą: „[...]” J. K. jako brygadzysta wykona: przygotowania pod inwestycję niezbędnych prac budowlanych, instalacyjnych (podłoże do posadowienia instalacji, przyłącze elektryczne, dokumentacja i

wykonanie wiaty pod instalację); odbiór poszczególnych elementów instalacji; przygotowanie wyładunku poszczególnych elementów instalacji, maszyn, urządzeń; nadzór i testowanie poszczególnych modułów instalacji; integracja w całość poszczególnych elementów instalacji dla pracy w trybie ciągłym; optymalizacja procesowa; nadzór nad zespołem roboczym i organizacji pracy członków zespołu; przygotowanie technicznych zmian do dokumentacji projektowej i patentowej.

Ponadto, w dniu 29 grudnia 2017 r. spółka cywilna zawarła z B. C. umowę o pracę na czas określony od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2018 r., w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku eksperta do spraw technologii i koordynatora projektu za wynagrodzeniem w kwocie 6.685,98 zł. Miejsce wykonywania pracy: G., ul. [...]. Strony ustaliły, że w ramach realizowanego projektu pod nazwą: „Opracowanie innowacyjnej i przyjaznej dla środowiska technologii wytwarzania bionawozu z odpadów” B. C. jako specjalista do spraw technologii wykona: opracowanie założeń technologicznych dla przedmiotowej instalacji wytwarzania bionawozu i dokumentacji do zgłoszenia patentowego; koordynacja pracami badawczymi i rozwojowymi w ramach zadań przewidzianych w projekcie, w tym nadzorowanie pracy zespołów badawczych, opracowanie wytycznych do zmian do technologii na podstawie wniosków badawczych; przygotowanie procedury ofertowej, wyłonienie wykonawców przygotowanie projektów umów z dostawcami oraz zleceń z wykonawcami; wykonanie badań emisji gazów i pyłów na zakupionym analizatorze spalin oraz przygotowanie wyników i wniosków; przygotowanie dokumentacji do NFOŚ wymaganej w związku z podpisaną umową, a w tym głównie przygotowanie dokumentacji źródłowych do rozliczenia zaliczek, dokumentacji z realizacji wykonanych etapów projektu i pełnego rozliczenia projektu.

W dniu 2 stycznia 2018 r. B. C. przeszła wstępne badania lekarskie i lekarz medycyny pracy stwierdził brak przeciwwskazań do zatrudnienia wymienione) na stanowisko eksperta do spraw technologii i koordynatora projektu. W dniach 2-3 stycznia 2018 r. przeszła szkolenie z zakresu ochrony przeciwpożarowej i bhp.

W dniu 2 stycznia 2018 r. J. K. również przeszedł badania lekarskie i lekarz medycyny pracy stwierdził u wymienionego brak przeciwwskazań do podjęcia zatrudnienia na stanowisku brygadzysty. W dniach 2-3 stycznia 2018 r.

ubezpieczony również przeszedł szkolenie z zakresu ochrony przeciwpożarowej i bhp.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że M. D. została zatrudniona przez E. s.c. jako specjalista do spraw ochrony środowiska, na okres od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2018 r., w celu realizacji projektu. Pracowała w godzinach od 7:00 do 15:00. Podpisywała listę obecności. Od stycznia 2019 r. M. D. jest zatrudniona w spółce jako kontroler jakości. Umowę o pracę podpisał z nią J. K..

K. O. jest zatrudniony przez spółkę od 2 stycznia 2018 r., jako operator paczkowarki maszyn, pracownik techniczny. Pracuje w G., w godzinach od 7:00 do 15:00. Umowę o pracę podpisał z nim J. K..

W ramach projektu w 2018 r. była montowana nowa hala. Obecnie spółka jest w trakcie prób instalacji. Proces instalacji jeszcze się nie zakończył. Projekt nie został jeszcze wdrożony, ale został odebrany w lutym 2019 r. Spółka korzysta z usług biura rachunkowego, a także zatrudnia na umowy zlecenia osoby do prowadzenia spraw administracyjnych.

Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim wyrokiem z 21 października 2019 r., sygn. akt VI U 1002/18 zmienił zaskarżone decyzje organu rentowego w ten sposób, że ustalił, iż B. C. i J. K. jako pracownicy płatnika składek E. spółki cywilnej w K. podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu od 1 stycznia 2018 r. (punkt I orzeczenia) oraz zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Gorzowie Wielkopolskim na rzecz ubezpieczonych kwoty po 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt II orzeczenia).

Apelację od powyższego wyroku wniósł organ rentowy, zarzucając mu naruszenie art. 233 § 1 k.p.c.

Sąd Apelacyjny w wyniku rozpoznania apelacji organu rentowego zmienił zaskarżony wyrok.

Sąd odwoławczy wskazał, że analiza zgromadzonego w niniejszej sprawie materiału dowodowego, w tym zarzutów apelacyjnych, doprowadziła Sąd Apelacyjny do wniosku, że zaskarżony wyrok wymaga niezbędnej korekty.

Sąd Apelacyjny dzieląc w całości ustalenia faktyczne, przyjęte przez Sąd Okręgowy, odmiennie ocenił kwestię, czy w realiach niniejszej sprawy

wspólnicy spółki cywilnej mogli zawrzeć ze spółką umowy o pracę. Sąd drugiej instancji podniósł, że nie podzielił argumentacji Sądu pierwszej instancji, popartej poglądem prawnym wyrażonym w uchwale Sądu Najwyższego w składzie siedmiu sędziów z 14 stycznia 1993 r., sygn. II UZP 21/92. W przedmiotowej uchwale przyjęto, że wspólnik wykonujący pracę niezwiązaną z prowadzeniem lub reprezentowaniem spraw spółki może zatrudnić się, w tej spółce w związku z posiadanymi kwalifikacjami i będzie to praca wykonywana poza samym stosunkiem spółki.

Sąd odwoławczy uznał, że Sąd Okręgowy pominął okoliczność, że ubezpieczeni prowadzili sprawy spółki cywilnej i reprezentowali ją na zewnątrz. Czynności jakich dokonywali były realizacją celów spółki i obowiązkiem wniesienia wkładu poprzez świadczenie usług, czyli poprzez własną pracę, w zamian za przyszłe wynagrodzenie wyrażone wypracowanym zyskiem w ramach prowadzonej w formie spółki cywilnej pozarolniczej działalności gospodarczej. Zawarta w rozważaniach prawnych koncepcja Sądu pierwszej instancji, że ubezpieczeni realizowali obowiązki ponad wyżej wskazane, nie pokrywa się zresztą z ustaleniami faktycznymi tego Sądu. Sąd pierwszej instancji nie ustalił bowiem, a zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie daje podstaw do takich ustaleń, że ubezpieczeni oprócz wykonywania czynności związanych z prowadzeniem spraw spółki wykonywali dodatkowe zadania mieszczące się poza przedmiotem objętym umową spółki czy poza gospodarczą działalnością spółki. Z przyjętych ustaleń faktycznych wynika *expressis verbis*, że spółka prowadziła działalność gospodarczą i w jej ramach ubiegała się o dofinansowanie w formie dotacji do przedsięwzięcia pn. „Opracowanie innowacyjnej dla środowiska technologii wytwarzania bionawozu z odpadów”, a następnie rozpoczęła w hali produkcyjnej budowę instalacji. W tym celu zatrudniała pracowników. Nie była to działalność charytatywna, a wspólnicy nie byli wolontariuszami. Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że obowiązki jakie wspólnicy faktycznie wykonywali, mieszczą się w zakresie celów określonych w umowie spółki cywilnej z 27 listopada 2013 r. We wskazanej umowie przewidziano bowiem, że celem spółki jest nie tylko projektowanie instalacji i wykonywanie prac badawczo-rozwojowych, ale także inna działalność wynikająca z wpisów do ewidencji działalności gospodarczej wspólników spółki. Chybiona jest zatem argumentacja,

że czynności jakie wykonywali wspólnicy nie mieszczą się w żadnym stopniu w zakresie obowiązków wynikających z umowy spółki cywilnej. Bez istotnego znaczenia pozostaje okoliczność, czy którykolwiek ze wspólników posiada specjalistyczną wiedzę czy umiejętności, skoro umowa spółki cywilnej została zawarta, a następnie działalność gospodarcza podjęta i kontynuowana właśnie ze względu na posiadane przez nich wykształcenie, wiedzę, umiejętności i doświadczenie. Twierdzenie, że wystarczy posiadać określone, specjalistyczne, kwalifikacje zawodowe, aby stanowiły one podstawę do zastąpienia wkładu wspólnika w postaci usług, stosunkiem pracy, pozostaje w oczywistej sprzeczności z celem spółki (art. 860 § 1 k.c.) oraz obowiązkiem wyrażonym w art. 861 § 1 k.c. oraz § 4 umowy spółki z 27 listopada 2013 r. Sąd odwoławczy podkreślił, że nie można również wykonywać w pracowniczym zatrudnieniu obowiązków związanych z zawarciem umowy spółki cywilnej. Niewątpliwie umowa spółki cywilnej jest dopuszczalną formą w ramach której można prowadzić pozarolniczą działalność gospodarczą, ale nie stanowi ona podstawy dla wspólników spółki cywilnej do zawierania z nimi umów o pracę. Umowa spółki cywilnej nie stanowi bowiem podstawy kontraktowej dla zawierania z nimi stosunków pracy. Wspólnicy realizują oznaczony w umowie cel gospodarczy poprzez wspólne działanie, a jeżeli zastrzegają, że wkłady mają być pokryte świadczeniem usług, to wskazany obowiązek realizują w ramach tej podstawy kontraktowej, a nie jakiegokolwiek innej umowy. Umowa spółki cywilnej nie stanowi podstawy do zawierania ze wspólnikami umów o pracę.

Wbrew sugestii Sądu Okręgowego, podmioty stosunków cywilnoprawnych, a konkretniej stosunku spółki cywilnej, pozostają równorzędnymi partnerami. W związku z tym, nie sposób jest wywodzić, że wspólnicy spółki mogą rzeczywiście realizować względem siebie stosunek podporządkowania, w tym pracowniczego. Bezzasadne jest twierdzenie, że między tymi samymi wspólnikami mogą funkcjonować jednocześnie dwa stosunki podporządkowania, tj. aby dany wspólnik jednocześnie wydał polecenia służbowe drugiemu wspólnikowi i przyjmował do wykonania od tego samego wspólnika jego polecenia służbowe. O braku podporządkowania pracowniczego w realiach sprawy świadczy również tożsama wysokość wynagrodzeń za pracę wspólników. Chociaż mieli oni zajmować różne

stanowiska, wymagające także odmiennych kwalifikacji. Dla B. C. przewidziano stanowisko eksperta ds. technologii i koordynatora projektu, za wynagrodzeniem w kwocie 6685,98 zł. Dla ubezpieczonego J. K., na stanowisku brygadzysty, przyjęto identyczne wynagrodzenie. Niemniej, wynagrodzenie eksperta, tj. specjalisty ds. technologii i koordynatora projektu, co do zasady powinno być jednak wyższe od stanowiska brygadzysty.

Mając na uwadze powyższe okoliczności, Sąd drugiej instancji ocenił, że w niniejszej sprawie brak jest jednego z podstawowych cech stosunku pracy, jakim jest stosunek podporządkowania. Nie występuje również realna możliwość świadczenia pracy pod kierownictwem pracodawcy. Powoływany w odwołaniach zamiar stron zawarcia stosunku prawnego o określonej treści nie oznacza przy tym zupełnej dowolności, w szczególności gdy wolą stron dochodzi do naruszenia przepisów art. 860 § 1 k.c., art. 861 § 1 k.c., art. 865 § 1 k.c. i art. 866 k.c. Tym samym chybiona jest argumentacja, że rzeczywistą wolą wspólników spółki cywilnej może być zawarcie stosunku pracy.

Okoliczność czy wspólnik spółki cywilnej jest przedsiębiorcą na gruncie obecnie obowiązujących przepisów pozostaje bez znaczenia dla wyżej prezentowanej oceny prawnej. Skoro powinnością wspólnika spółki cywilnej jest prowadzenie spraw spółki i reprezentowanie spółki w ramach stosunku spółki, a także świadczenie usług, z tytułu obowiązku pokrycia wkładu, to nie można tych powinności realizować w stosunku pracy i wypłacać z tego tytułu wynagrodzenia. Z wniesieniem wkładu nie wiąże się jakiegokolwiek wynagrodzenie, a za prowadzenie lub reprezentowanie spraw spółki wspólnikowi, wypłaca się wynagrodzenie, ale tylko w postaci udziału w zyskach spółki.

Sąd drugiej instancji zauważył również, że brak możliwości nawiązania stosunku pracy przez wspólników spółki cywilnej w ramach założonej przez nich i prowadzonej spółki cywilnej nie wyklucza wspólników z systemu powszechnych ubezpieczeń społecznych, gdyż jako przedsiębiorcy podlegają oni zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt. 5 w zw. z art. 8 ust. 6 pkt. 1 w zw. z art. 12 ustawy systemowej obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym oraz wypadkowemu.

Powyższy wyrok skargami kasacyjnymi o tożsamej treści zaskarżyli odwołujący się w całości.

Skarżący zarzucili zaskarżonemu wyrokowi naruszenie przepisów prawa materialnego:

a) art. 58 § 1 Kodeksu cywilnego w zw. z art. 6 ust. 1 pkt 5 w zw. z art. 8 ust. 6 pkt 1 w zw. z art. 12 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 3 oraz art. 22 Kodeksu pracy przez ich błędne zastosowanie i stwierdzenie, że spółka cywilna nie może zawierać umów o pracę ze swoimi wspólnikami (posiadać statusu pracodawcy), a w konsekwencji, że ubezpieczona B. C. nie podlegała pracowniczym ubezpieczeniom społecznym, a zawarta przez nią umowa o pracę była sprzeczna z ustawą, nadto że ubezpieczona nie świadczyła pracy pod kierownictwem pracodawcy i w ramach stosunku podporządkowania, tymczasem spółka cywilna może zatrudniać wspólników spółki w ramach stosunku pracy wtedy, gdy nie świadczą oni pracy której przedmiot pokrywa się z obowiązkami prowadzenia spraw spółki i jej reprezentacji, a podległość ww. ubezpieczonej wynikała m.in. z respektowania uchwał wspólników oraz wykonywania poleceń drugiego wspólnika;

b) art. 22 § 1 Kodeksu pracy przez błędną wykładnię wyrażającą się w przyjęciu, że w rezultacie zawartej przez ubezpieczoną i płatnika umowy o pracę nie mógł powstać (i w konsekwencji nie powstał) stosunek pracy odpowiadający kryteriom wskazanym w tym przepisie z uwagi na brak elementu „podporządkowania” w relacji pomiędzy ubezpieczoną jako pracownikiem a płatnikiem jako pracodawcą, a także z uwagi na to, że zadania ubezpieczonej jako pracownika pokrywały się z jej zadaniami jako wspólnika spółki, podczas gdy prawidłowa wykładnia tego przepisu wymaga przyjęcia, że podległość wobec pracodawcy - spółki wyraża się w respektowaniu uchwał wspólników i poleceń służbowych drugiego wspólnika.

Ponadto, skarżący oparli skargi kasacyjne również na naruszeniu przez Sąd Apelacyjny w Szczecinie przepisów prawa procesowego mających istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, tj. art. 328 § 2 k.p.c. (w brzmieniu sprzed nowelizacji z 7 listopada 2019 r.) w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c. przez pominięcie i nie wskazanie przyczyn pominięcia w uzasadnieniu rozstrzygnięcia wyroku Sądu drugiej instancji ustaleń faktycznych poczynionych w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, które Sąd drugiej instancji podzielił w całości, a dotyczących

zeznań ubezpieczonych oraz świadków M. D. i K. O. z których *expressis verbis* wynika podporządkowanie ubezpieczonej wobec uchwał wspólników spółki cywilnej oraz respektowanie poleceń służbowych drugiego wspólnika, świadczenie pracy w stałych godzinach pracy i w stałym miejscu oraz brak poddania przez Sąd jakiegokolwiek ocenie tej części pominiętego materiału dowodowego, co miało wpływ na wynik sprawy poprzez stwierdzenie przez Sąd drugiej instancji, że ubezpieczona nie wykonywała pracy w ramach podległości pracowniczej, pod nadzorem i kierownictwem pracodawcy, że wspólnicy nie mogą realizować względem siebie stosunku podporządkowania pracowniczego, tym samym stosunek pracy nie był zgodny z ustawą i nie stanowił źródła podlegania pracowniczym ubezpieczeniom społecznym.

W związku z powyższym skarżący wnieśli o:

1. zmianę zaskarżonej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Gorzowie Wielkopolskim z 13 sierpnia 2018 r. znak [...] i ustalenie że B. C. i J. K. jako pracownik płatnika składek E. s.c. w K. podlegała obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu od 1 stycznia 2018 r.;

2. Zasadzenie od organu rentowego na rzecz skarżących zwrotu kosztów postępowania za pierwszą oraz drugą instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych;

3. Zasadzenie od organu rentowego na rzecz skarżących kosztów niniejszego postępowania skargowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Ewentualnie skarżący wnieśli o uchylenie ww. wyroku w całości i przekazanie niniejszej sprawy do ponownego rozpoznania sadowi, który wydał zaskarżony wyrok lub innemu sadowi równorzędnemu oraz zasadzenie od organu rentowego na rzecz skarżących kosztów postępowania skargowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona w stopniu uzasadniającym uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej (jej podstaw) i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (bądź jeżeli taki zarzut okaże się niezasadny). W pierwszej kolejności należy zatem rozważyć podniesiony przez odwołujących się zarzut naruszenia prawa procesowego.

Zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. (w brzmieniu sprzed nowelizacji z 7 listopada 2019 r.) w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c. nie może zostać uwzględniony. Przypomnieć trzeba, że na podstawie art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Rozpoznając skargę, Sąd Najwyższy nie jest uprawniony ani do badania prawidłowości ustaleń faktycznych, ani do oceny dowodów, dokonanych przez sąd drugiej instancji. Sąd Najwyższy, jako „sąd prawa”, rozpoznając nadzwyczajny środek zaskarżenia w postaci skargi kasacyjnej, jest związany ustalonym stanem faktycznym sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 21 maja 2018 r., I PK 50/17, LEX nr 2553397). Tymczasem, jak wynika z treści skargi kasacyjnej wniesionej w niniejszej sprawie, strona skarżąca w ramach sformułowanego zarzutu naruszenia prawa procesowego wprost podważa ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Apelacyjny. Istotą analizowanych zarzutów jest próba przeforsowania przez skarżących korzystnych dla nich ustaleń faktycznych, które nie zostały ustalone przez Sąd drugiej instancji, jak również prezentowanej przez skarżących oceny wskazanych w treści skargi kasacyjnej dowodów.

Wskazać należy, że wyłączenie w art. 398³ § 3 k.p.c. z podstaw skargi kasacyjnej zarzutów dotyczących oceny dowodów pozbawia skarżącego możliwości powoływania się na zarzut naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów przewidzianej w art. 233 § 1 k.p.c. Przepis art. 398³ § 3 k.p.c. wprawdzie nie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c., bowiem właśnie ten przepis określa

kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 2018 r., II PK 49/17, LEX nr 2540109 i wskazane tam orzecznictwo). Natomiast strona skarżąca wszystkie zarzuty naruszenia prawa procesowego opiera właśnie na art. 233 § 1 k.p.c., nawet w ten sposób wprost wskazując, że jej intencją jest podważanie ustaleń faktycznych Sądu Apelacyjnego, mimo że zarzuty tego rodzaju nie mogą być podstawą skargi kasacyjnej.

Mimo powyższego, skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie, bowiem zaskarżony wyrok nie poddaje się kontroli kasacyjnej w zakresie prawidłowości zastosowania przepisów prawa materialnego. Zdaniem Sądu Najwyższego, wyrok w niniejszej sprawie został wydany przedwcześnie, bez ustalenia wszystkich istotnych dla jej rozstrzygnięcia okoliczności faktycznych.

Na wstępie tej części rozważań należy wskazać, że nie ma podstaw do uznania, że spółka cywilna nie może być pracodawcą w rozumieniu art. 3 k.p. Dotyczy to również zatrudnienia wspólników tej spółki. Jednak, aby uznać, że pomiędzy spółką a jej wspólnikiem doszło do nawiązania stosunku pracy konieczne jest spełnienie wymogów określonych w art. 22 § 1 k.p. Przede wszystkim, w danym stosunku prawnym musi występować cecha podporządkowania pracowniczego.

W niniejszej sprawie Sąd drugiej instancji uznał, że nie doszło do nawiązania stosunku pracy z odwołującymi się, bowiem nie mogli oni podlegać podporządkowaniu z racji na ich status jako wspólników spółki cywilnej, w której mieli zostać zatrudnieni. Taka aprioryczna konstatacja jest jednak niewłaściwa, bowiem z samego faktu posiadania statusu wspólnika spółki cywilnej nie wynika jeszcze, że dana osoba nie może podlegać podporządkowaniu pracowniczemu. Ocena taka wymaga dokonania odpowiednich ustaleń. Status wspólnika spółki cywilnej nie jest bowiem tożsamy ze statusem jedyne lub dominującego wspólnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, w przypadku którego rzeczywiście nie można mówić o podporządkowaniu pracowniczemu w związku z jego dominującą pozycją w spółce. Jednak wspólnik spółki cywilnej wcale nie musi mieć dominującej pozycji w spółce i nadal może podlegać kierownictwu sprawowanemu przez wspólników w drodze podejmowanych uchwał, czy też kierownictwu przełożonych w strukturze organizacyjnej spółki.

Niemniej jednak, ocena, czy w danej sprawie występuje ten element podporządkowania wymaga dokonania stosownych ustaleń, które w niniejszej sprawie zostały przeprowadzone jedynie częściowo. Sąd drugiej instancji odniósł się do podporządkowania odwołujących się sobie nawzajem, słusznie wskazując, że nie jest możliwa sytuacja, w której dwie osoby są względem siebie jednocześnie podporządkowanymi pracownikami i przełożonymi sprawującymi kierownictwo w ramach tego samego stosunku prawnego. Zabrakło jednak zbadania kwestii ewentualnego podporządkowania odwołujących się uchwałąm wspólników spółki, ewentualnie innym pracownikom w ramach organizacji pracy w spółce. Kierownictwo nad odwołującymi się mogło być bowiem sprawowane przez spółkę za pomocą uchwał jej wspólników. Brak jednak ustaleń faktycznych, pozwalających ocenić, czy w niniejszej sprawie tak było (co podnoszą skarżący w zarzutach skargi kasacyjnej), czy też nie.

Co równie istotne, w ustaleniach faktycznych Sądów obu instancji brakuje ustaleń dotyczących rodzaju wykonywanej przez odwołujących się pracy na podstawie ewentualnych stosunków pracy łączących ich ze spółką w odniesieniu do „pracy własnej wynikającej z posiadanych kwalifikacji” w przypadku B. C. oraz „pracy własnej” w odniesieniu do J. K.. Należy natomiast zauważyć, że ustalenia te również mają znaczenie dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Jeżeli bowiem charakter pracy własnej mającej stanowić wkład odwołujących się do spółki był tożsamy z rodzajem pracy, którą mieli oni wykonywać na podstawie stosunku pracy, to nie można mówić o nawiązaniu stosunku pracy pomiędzy spółką a odwołującymi się, bowiem praca ta była przedmiotem działalności gospodarczej prowadzonej przez odwołujących się w ramach spółki cywilnej, nie mogła zatem jednocześnie stanowić przedmiotu stosunku pracy, w którym odwołujący się byłiby podporządkowani spółce jako pracodawcy. W takiej sytuacji doszłoby bowiem do „złania się” prowadzonej działalności gospodarczej z pracą wykonywaną w sposób podporządkowany na rzecz prowadzonej spółki, co nie jest dopuszczalne.

Jeżeli jednak praca, którą odwołujący się mieliby wykonywać na podstawie zawartych umów o pracę różniłaby się od pracy własnej, stanowiącej wkład odwołujących się do spółki, to nie byłoby przeciwwskazań dla możliwości uznania,

że doszło do nawiązania stosunków pracy ze spółką, pod warunkiem wszakże spełnienia wymogów określonych w art. 22 § 1 k.p.

Stąd też, rozpoznając sprawę ponownie, Sąd drugiej instancji powinien uzupełnić ustalenia faktyczne we wskazanym powyżej zakresie, a dopiero następnie odpowiednio zastosować przepisy prawa materialnego do ustalonego stanu faktycznego. Wówczas dopiero wyrok Sądu Apelacyjnego i prawidłowość zastosowania prawa materialnego przez ten sąd podlegać będą kontroli kasacyjnej.

W związku z powyższym orzeczono jak w sentencji, zgodnie z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 386 k.p.c.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[as]

I.n